

Les creus domenequianes de Pedracastell

Xavier Mas Gibert

Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner

L'autor fa un itinerari per les creus domenequianes que al llarg del segle XX hi ha hagut sobre el cim de Pedracastell a Canet de Mar, obra original de Lluís Domènech i Montaner. La primera, aterrada l'any 1926 per una ventada, refeta de nou l'any següent pel seu fill Pere Domènech i Roura i del projecte de reconstruir-la per segon cop l'any 1944 després d'haver estat dinamitada l'any 1936.

Paraules clau: Lluís Domènech i Montaner, Creu de Pedracastell, Dr. Marià Serra Font, Alfons Juyol i Bach, Pere Domènech i Roura, creus votives, Josep Rovira Fors

El turó de PedraCastell

El topònim "Pera de Castell" ja apareix documentat el 1676¹. Pedracastell pertany al terme municipal de Canet de Mar, és el turó més alt dels que circumden la Vall de Canet i el que l'encapsala en direcció NNW. Té una alçada de 308 msnm. Escala: 25.000 J/U 10.000 i es troba gairebé a la partió amb el terme de Sant Iscle de Vallalta.

Pedracastell, des del punt de vista paisatgístic, és una de les atalaies de visió més ampla de la costa del llevant barceloní. Quan no hi havia pol·lució, des del seu cim s'albirava fins al cap de Tossa cap a llevant i fins al penyal de Montjuïc a ponent. És el lloc més visible del terme de Canet de Mar i un dels més destacats de tota la costa del Maresme. Degut a la presència consecutiva de tres creus monumentals des del començament del segle XX, també és un dels cims de major simbologia religiosa. El Dr. Marià Serra i Font (1863-1923), metge, polític, periodista i cronista del poble i el principal promotor de la construcció de la primera creu de Pedracastell, en algun lloc de la seva obra ingent, diu que allò que el Tibidabo representa per a Barcelona, Pedracastell ho és per Canet.

La primera creu, obra original de Lluís Domènech i Montaner

L'origen i les motivacions

El motiu per a la construcció de la primera creu de Pedracastell, el Dr. Marià Serra i Font el va fer públic a la seva revista "La Costa de Llevant" el dia 16/12/1900 en una carta desclosa. En aquesta lletra pública adreçada a l'agrònom Joan Dotras Manyà i a l'apotecari Magí Xiqués i Soler, els feia saber [a ells i de passada a tothom] que havia adquirit el turó de Pedracastell a Josep Pujadas (àlies Aulet), el dia 7 de desembre de l'any 1900 i oferia el seu cim per a alçar-hi una creu monumental, seguint les recomanacions del pontífex Lleó XIII. El Papa, per commemorar el pas del segle XIX al XX i refermar la fe dels cristians, havia demanat als catòlics que s'alcessin creus commemoratives i votives en els punts més enlairats dels termes de pobles i ciutats.

---

¹ Inventari *post-mortem* de Pere Vendrell -1676. Arx. Fidel Fidel Fita d'Arenys de Mar, protocol del notari Josep Oller, Manuel, 5-folis 259-262.

Segons el propi Marià Serra però, molt abans que Lleó XIII formulés aquesta sol·licitud, al tuc de Pedracastell ell ja somniava en erigir-hi una creu termenal d'aquestes característiques i la demanda papal, venia a corroborar o donar l'aquiescència al seu desig d'edificar-la. Marià Serra ho explicava amb aquestes paraules:² *“Hi ha fets que motiven les casualitats, però que l'home de creències ha de confessar són providencials. M'han passat a mi i en donc fe.*

Enamorat com sóc de disfrutar de vista del camp, m'ha agradat sempre pujar al cim de les muntanyes per a abstreure'm una estona en la contemplació de la terra i de l'espai. El turó de Pedracastell era poc menys que inaccessible en son pic; la gent no hi anava, però a mi m'atreia; i assegut mandrosament en aquells encimbellats rocams, tot contemplant als meus peus la vila quieta, quan l'astre del dia l'assolellava o la lluna plena li enviava sos raigs d'esmoreïda claror, quantes vegades m'havia dit entre mi mateix: perquè el poble no ve a aquesta altura a disfrutar de vista hermosa i a purificar-se amb l'aire sa que s'hi respira? Que bé hi escauria aquí dalt una creu gran perquè s'obirés de lluny, recordant lo calvari del redemptor de la humanitat! Havent-hi una creu monumental les gents hi vindrien, i alhora que fos punt d'atracció donaria renom a la vila.

Anaven transcorrent los anys, mantenint-se los meus desitjos reclusos en lo pensament i en el cor. Un dia aparegueren emblanquinades unes de les vistoses roques del cim; això cridà l'atenció general i fou conversa d'alguns dies, fent-se mil suposicions, puix per aquells dies era veu corrent que per certs indrets de Catalunya hi havia aparegut partides carlistes. Què significaven aquelles senyals? Total, res. Dos tranquils tingueren aqueixa humorada; que el succeït va atraure sobre mi, conseqüències.

Una d'aquelles tardes, era pel desembre de 1900, la casualitat me portà a tenir una assentada amb lo propietari de la muntanya, el manyà Josep Pujadas, i bromejant de les roques emblanquinades, per l'associació d'idees se vingué a caure en la necessitat que tenia de vendre la vinya per l'arreglo dels assumptes de sa família i la pena que sentia per haver-li fracassat per tres vegades l'intent: ningú no volia donar valor a aquella muntanya!

A les quaranta-vuit hores signàvem l'escriptura, passant Pedracastell a les meves mans amb gran satisfacció d'ambdues parts. El cor aquell dia me saltà de goix; la casualitat me deparava l'ocasió de satisfer los meus desitjos realitzar mos íntims pensaments; ja veia la creu envoltada pel núvols, oh, oportunitat escaienta... que en fores de providencial!

Pocs dies feia que el Sant Pare, el gran, el sapientíssim Lleó XIII, havia recomanat que, per commemorar l'entrada del segle XX, s'aixequessin creus a fi d'excitar la pietat dels cristians. La clau, doncs, el Papa me la donava: tenia el motiu per prendre la iniciativa i poguer oferir terreny, el més a propòsit, en lo cim de la muntanya que serveix de capçalera a la Vall de Canet. Mans a l'obra tot seguit; endreço, des del meu periòdic comarcal “La Costa de Llevant”, una carta desclosa als bons amics l'apotecari en Magí Xiqués i el perit agrònom en Joan Dotras, demanant-los-hi llur opinió.

La resposta no es va limitar a la d'ells dos, sinó que una munió d'amics, amb lo senyors rector al davant, de paraula i per escrit hi mostraren entusiasms la conformitat. La idea havia caigut en terreny assaonat i no en calia dubtar; el temps apreïava però la creu s'aixecaria.

---

² “Dietari del Dr. Marià Serra Font” pp. 378-379

En converses i reunions se prepararen los treballs. Una comissió formada per los senyors rector, Mossèn Anton Vergés; alcalde, en Joan Reverter; Dr. Marian Serra, l'Higini Negra [Menció], l'Àngel Rossell i en Joan Dotras, fou l'encarregada de tirar endavant lo projecte fins arribar a la seva realització.

El mestre cal·lígraf de Barcelona, en Francisco Flós i Calcat, fill d'Arenys de Mar, s'encarregà del pergamí que seria enterrat amb la primera pedra, i l'eminent arquitecte en Lluís Domènech i Montaner de nissaga canetenca, faria generosament el dibuix de la creu. Hi havia entusiasme i quedà oberta una subscripció pública per costejar-la.

El primer dia de l'any i del segle, com no podia ser de cap més manera, es va posar la primera pedra, però el camí ple d'obstacles per a la seva realització només acabava de començar. Per l'abril del 1900 la comissió va rebre el dibuix de Lluís Domènech i Montaner i va causar tanta impressió que va espantar-ne a la majoria que de cop varen proclamar que era un projecte irrealitzable degut al seu cost. Aquesta temença s'apodera dels individus de la comissió, per més que l'iniciador que és el cronista (el mateix Marià Serra) los animi ponderant les ventatges d'aixecar un monument grandíols i no una senzilla creu de terme com volen alguns, no reparant-se en gastos quan d'homenatjar a Déu se tracti. És feina sobrerera perquè la majoria de la comissió, sense claudicar, comença a iniciar la retirada. Mal està el dir-ho, però essent la veritat, no s'ha d'amagar. Sense calcular les conseqüències que poden esdevenir del crescutíssim gasto que es preveu, dic: "Avant, que com més grossa sia la creu, millor!"

El projecte i model de la primera creu

L'abril de 1901 "La Costa de Llevant" va publicar el projecte de Lluís Domènech i Montaner de la futura creu monumental. Comptant des de terra i amb el sòcol inclòs, el monument havia de fer 60 pams (12 metres) d'alçada. El travesser tindria 20 pams de llargada (4 metres), per 5 pams d'ampla (1 metre). Les mides dels carreus podem deduir-les de l'únic projecte que ens ha arribat, el que va fer el seu fill Pere Domènech i Roura l'any 1944 per a reconstruir-la per tercera vegada, i que no s'arribaria a realitzar. El projecte de Domènech i Roura havia de ser una creu idèntica a les anteriors, la primera aterrada pel vent i la segona volada amb la guerra civil. Les mesures dels carreus de totes tres eren: 2 de 0,80 x 1,40 x 0,50 m; 2 de 0,50 x 0,50 m i 1 de 1,20 x 0,50 x 0,50. El travesser amidava 4,00 x 0,90 x 0,50 m. El conjunt era de sis elements i no sabem el pes total, però fent una extrapolació a partir del que pesava el travesser (l'únic que coneixem), tal i com va sortir de mans dels picapedrers, el pes absolut de la creu sense sòcol devia ser aproximadament d'unes set tones.

El projecte de la primera creu de Lluís Domènech i Montaner, es va fer públic l'abril de 1901, poc abans que Domènech fos escollit membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts i de Sant Jordi. Aquesta primera creu era de factura neogòtica, esculpida enterament en pedra de Montjuïc i a més dels 8 metres d'alçada de la creu en si, anava encimellada en una peanya de base hexagonal de més d'1 metre de gruix. D'aquest escambell n'arrancava la pilastra de la creu de forma quadrada i amb les cantoneres romes. El basament es va fonamentar sobre un pedestal de roca granítica que la lligava amb el massís de la muntanya, i tot plegat feia que s'enlairés fins a 12 metres i s'albirés des de tots els pobles de la rodalia i a gran distància des del mar, atès que el turó de Pedracastell, des de molt antic, servia de punt fix de referència nàutica.

Pel que feia a l'ornamentació, enmig del nervi hi havia un primer element lobulat, en una de les cares del qual hi constava l'any 1901 (data de l'obra) i a l'altra, l'escut de Canet de Mar: un gos rampant banyant-se en les aigües del mar i amb els quatre pals catalans de fons. A la interjecció del travesser hi havia les inicials JHS envoltades d'un rosetó circular, símbol de la perfecció, i als extrems quatre elements florals en representació dels quatre evangelistes. A la terminació dels braços, Lluís Domènech, també hi va dissenyar quatre peces lobulades rematades amb elements vegetals i tres flors que simbolitzen la Santíssima Trinitat.

L'estètica venia a ser la d'una creu de terme monumental vint-i-quatre vegades més gran i reproduïa l'estil gòtic de les antigues creus processionals. A diferència de les dels altres regnes hispànics, que eren d'una gran diversitat, les creus processionals gòtiques de l'antiga Corona d'Aragó, eren totes semblants i solien dur la flor de lis als extrems i lòbuls quadrilobulats en els braços. I per això segurament, també s'assemblava a la creu processional que contenia el *lignum crucis* o una estella de la Vera creu que, des del segle XVII, portaven els comparets (vinyaters) de Canet de Mar a les processons com a distintiu propi i que també servia per a comunir el mal temps.³

Recentment, l'investigador Miquel Terreu, arxiver de l'Hospital de Sant Pau, ha identificat la creu que va servir de model a Domènech i Montaner per al seu disseny. Es tracta d'una creu processional gòtica conservada a la Catedral de Barcelona, coneguda amb el nom de *Creu de Santa Eulàlia*. El seu autor fou Francesc Vilardell, mestre argenter que treballà entre el 1383 i el 1423.

La creu està elaborada seguint la tècnica tradicional d'aplicació de planxes metàl·liques treballades sobre un esquelet de fusta, al qual es sostenen per mitjà de claus. Els braços, incloses les terminacions en flordeliscat, estan decorats amb petites fulles de parra i raïms repussats i cisellats. A cada braç de la creu hi ha fixada una placa quadrilobulada, i tant aquestes com el quadrat central estan gravats a la talla baixa i recoberts amb esmalts vitris de colors groc, verd, blau, morat o negre (niellat).

La cara anterior de la creu està presidida per una figura de Jesucrist crucificat, buida per l'interior. Tota la peça està realitzada mitjançant la fosa, excepte la vestidura, repussada; en alguns punts s'hi observen restes de sobredaurat i de pintura encarnada. Les escenes d'aquesta cara són també al·lusives a la Passió. Així, a la placa quadrada central, situada rere el Crist, s'hi mostra el Sant Sopar. Als quadrilòbuls dels braços s'hi representen el pelicà alimentant les seves cries, símbol de l'Eucaristia (a dalt); la Mare de Déu (dreta); Sant Joan i els soldats (esquerra); i la Resurrecció (al peu).

La cara posterior està presidida per una imatge de Santa Eulàlia, d'aquí el nom amb el qual es coneix la creu. La figura, a diferència de la de Jesucrist, és tota ella de planxa repussada. També presenta restes de sobredaurat i de pintura encarnada. La planxa quadrada rere la figura, mostra àngels amb encensers i tocant instruments. Als quadrilòbuls hi ha els evangelistes en actitud d'escriure i

---

³ El ritual de comunir o comminar el mal temps, consistia en un ritual per exorcitzar les tempestes que amenaçaven amb destruir els conreus. Es feia des d'una talaia o balcó generalment de cara N o NW des del qual, l'oficiant amb revestiment menor de roquet i estola i a creu alçada, persignava la tempesta comminant al mal temps a desfer-se amb exorcismes, admonicions, advocacions i invocacions i a ensems s'esventaven totes les campanes perquè existia la creença que les ones sonores també desfeien la tempesta. Aquesta creu va ser fosa juntament amb la resta de joies de l'església de Canet de Mar l'any 1936 per subvenir les despeses de la guerra.

acompanyats dels seus respectius símbols: Mateu (dalt), Lluc (dreta), Joan (esquerra) i Marc (peu).

Domènech coneixia bé aquesta creu, ja que hi trobem diverses referències entre les seves fitxes dedicades a les arts decoratives⁴. Així, la fitxa descriptiva número 25 de la categoria de joies presenta un dibuix a tinta d'una de les cares de la creu, on s'hi reconeixen tots els seus elements, i que va acompanyat del text que reproduïm a continuació:

Joyería = Cruz = S. XIV (?)

Cat. Barcelona = plata dorada

«... en los centros y lobulados extremos, diez preciosas piezas de esmalte que honrarían por sí solas un museo ... matices azules, verdes y carminosos ... en los esmaltes del anverso hay Jesús y el apostolado en el centro; en la parte superior el pelícano ...; en el inferior la resurrección de Lázaro [sic] y en los brazos ... las santas mujeres en el sepulcro y Sta. María Magdalena [sic]. En el reverso hay de relieve la Patrona de Barcelona (Sta. Eulalia), con ángeles en el fondo llevando incensarios y tañendo instrumentos y los evangelistas»

Mateus

Johannes + Lucas

Marcos

S'hi aprecia alguna diferència d'interpretació amb l'escena de la resurrecció del quadrilòbul inferior, o amb la identificació de les figures que apareixen al de l'esquerra, però queda clar que es tracta de la mateixa creu.

Per si en quedés cap dubte, les fitxes de positius en paper número 992 i 993 de la categoria de joies, que remeten a la fitxa descriptiva 25, mostren les fotografies de l'anvers i del revers de la *Creu de Santa Eulàlia* sense dubte⁵.

Les similituds amb el disseny de Domènech i Montaner per a la creu de Pedracastell són evidents: en les proporcions, la disposició d'una placa quadrada central, els quadrilòbuls dels braços i les terminacions flordelisades dels mateixos, on fins i tot en reproduïx les ondulacions de les puntes dels pètals.

Escultors i picapedrers de la primera creu

La creu de Pedracastell de Lluís Domènech i Montaner, va ser esculpida entre els mesos d'abril i agost de 1901 als tallers d'Alfons Juyol Bach de Barcelona⁶, un dels tallers d'escultors més importants del modernisme i d'una enorme versalitat, que els va permetre treballar indistintament per a Lluís Domènech i Montaner, Josep Puig i Cadafalch, Domènech Estapà, Eusebi Arnau, Antoni Ma. Galissà i molts d'altres. Alfons Juyol probablement va ser el taller de talla amb una projecció més ampla de la seva època. Una gran part dels elements

---

⁴ Aquestes fitxes formen part del fons Lluís Domènech i Montaner conservat a l'Arxiu Històric del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya.

⁵ Com a curiositat, direm que ambdues fotografies estan invertides. Els clixés originals es devien revelar a l'inrevés.

⁶ Primer eren "Hermanos Juyol" i a partir de 1901 Alfons Juyol. Taller al carrer Muntaner, 61. Posteriorment (1916) al xamfrà de Consell de Cent amb Casanovas i, a partir de 1918, Villarroel, 145. Ha d'haver-hi un error, perquè el Dr. Marià Serra a "La Costa de Llevant de l'11 d'agost de 1901, escriu que el trasllat de les peces de la creu es farà amb carro des del taller Juyol, xamfrà del Muntaner amb Consell de Cent, per tant ja havien de ser-hi. Diu textualment que les peces aniran directament amb carro des del taller fins a l'Aubó.

escultòrics decoratius de les cases benestants de l'Eixample barceloní són obra seva. Juyol i Domènech van mantenir sempre la seva relació de treball, i després de la mort d'Alfons amb els seus descendents i continuadors professionals. Gran part de les obres de Domènech, modelades per Eusebi Arnau, eren traspassades a pedra per Juyol. En són exemples la llar de foc de la Fonda Espanya, gran part dels treballs escultòrics de la Casa Lleó Morera i la Casa Navàs, així com la bústia de la façana del Col·legi d'Advocats de Barcelona (Casa de la Ardiaca). Juyol treballava amb els millors materials del mercat, és per això que el projecte de la creu va haver d'esperar a trobar pedra de Montjuïc, de prou dimensions com per fer el travesser sencer i d'una sola peça. Finalment, el setmanari *La Costa de Llevant* del 4 d'agost de 1901, anunciava l'inici de l'execució de la creu ja que es va haver de passar tres mesos abans no va sortir de les pedreres de Montjuïc, una pedra prou grossa com per fer el travesser.

Col·locació de la primera pedra de la creu

La primera pedra de la creu monumental es va posar el primer dia del segle XX, o sigui, l'1 de gener de l'any 1900 que, per ser el primer de la centúria, havia estat proclamat com a Any Sant pel papa Lleó XIII. En l'acte de col·locació i en un receptacle de vidre també s'hi va enterrar un pergami en el qual Francesc Flós i Calcat havia dibuixat i cal·ligrafat un text que deia: *"Avui, primer dia de la centúria XX de l'era cristiana, la vila de Canet de Mar aixeca en sa commemoració la creu monumental a Pedracastell, en just testimoni de sa fe i de son homenatge a Jesucrist. I de Gener de MCM. L'alcalde, Joan Reverter, lo rector, Anton Vergés Pvre.; lo doctor en Medicina, Marian Serra; coronel d'enginyers, Àngel Rossell; doctor en lleis, Higini Negre, pèrit agrònom, Joan Dotras. (...) La piadosa dama n'Amàlia Vivé,⁷ hi col·loca també una imatge de Sant Josep"*.

El finançament: un conflicte social entre els catòlics

Un dels primers mecenes del projecte va ser el propi arquitecte Lluís Domènech i Montaner, el qual va fer donació gratuïta del seu projecte el mateix dia que el va presentar. Domènech també va fer tots els treballs de seguiment i supervisió de l'obra sense cobrar res. En canvi, diversos membres de la Comissió que l'havia d'impulsar, en veure el projecte, se'n varen exonerar argumentant que era una obra faraònica, poc assumible per un poble amb els recursos de Canet. Marià Serra va deixar escrit però, que en realitat la renúncia era perquè es van pensar que només es tractava de fer una senzilla creu de terme. Malgrat les defeccions, el Dr. Serra, dominat per l'entusiasme, va fer tirar el projecte endavant i acabaria per fer-se càrrec de la major part de totes les despeses.

El metge, primer va haver de comprar el turó de Pedracastell a Josep Pujades i fer també a càrrec seu, l'obertura del camí carreter des del sot de l'Aubó, des del

---

⁷ Amèlia Vivé, (pseudònim Maria Victòria), poetessa floralista i activista catòlica, no solament va col·laborar en l'erecció de la primera creu de Pedracastell, sinó que més tard tindria també una destacada participació en la construcció del Temple Expiatori del Sagrat Cor del Tibidabo de Barcelona i en moltes altres obres de pietat. Amèlia Vivé era casada amb l'advocat Isidre Negra Mansió. Varen tenir un total de sis fills vius: Magí Maria, jesuïta; Rosa i Maria Teresa (monges Reparadores); Higini i Maria Amèlia. Higini Negra Vivé, màxim mecenes de la tercera creu de Pedracastell obra de l'arquitecte Isidre Puig Boada (Barcelona 1891-1987) era casat amb Maria Valls i Taberner. El seu pare, Higini Negra Menció ja va formar part de la Comissió per la construcció de la primera creu de Pedracastell.

fons de la Vall de Canet fins al cim de Pedracastell, que té una longitud d'uns 1.700 metres i era indispensable per fer arribar els carreus de la creu al cim. Però, un cop va arribar a dalt, el van allargar fins a enllaçar-lo amb l'antic camí de Sant Iscle i això va representar també un augment complementari del cost. La part totalment imprevista, ominosa i afrontosa del dispendi però, va ser la compra forçada de dues vinyes propietat de l'Hospital dels Pobres de la Vila, a preu de xantatge per poder passar-hi el camí a través del qual havien d'accedir els carreus fins al punt d'edificació del monument. L'obertura del camí ja s'havia començat amb el permís verbal de l'alcalde Joan Reverter (membre indistintament de la Comissió de la creu i de la Junta de l'Hospital) però, quan la nova via rural va arribar a les vinyes en qüestió, els elements dominants de la Junta de l'Hospital, que eren tant o més catòlics que els catalanistes però adversaris polítics seus, van revocar el permís verbal que l'alcalde havia donat al Dr. Marià Serra, argüint que aquest havia donat una intenció política i no religiosa a l'erecció de la creu. I amb la carretera a mig fer, els fonaments de la creu començats i els carreus estirats a l'Aubó i sense cap pas alternatiu per a fer-los arribar al cim de Pedracastell, el projecte es va haver d'aturar. Després de mesos d'aspres negociacions, l'Hospital (de fet el seu president Pere Llauger Prim que era un dels principals enemics polítics de Serra i del catalanisme), valent-se de la seva situació dominant, va imposar a Marià Serra la compra de les dues vinyes de forma irrevocable. Serra va deixar escrit al seu Dietari que les havia pagat al preu taxat pels agrònoms neutrals, però els mateixos titulars de la Junta de l'Hospital eren els que sense cap pudor escampaven pel poble que el preu de les vinyes va ser el triple del valor de taxació dels pèrits.

A l'Arxiu Municipal de Canet de Mar, hi ha la instància que va haver de presentar Marià Serra i Font el 22 de setembre de 1901, sol·licitant *"que li vulgui vendre les dues peces de terra pel preu que crega convenient escoltat lo parer de pèrits competents; al mateix temps demano que fins y tant no's es firmi per ab dues parts escriptura pública, me sia permés, mitjançant escriptura privada fenthi constar lo preu convingut, utilitzar les vinyes per lo que més me convinga"*.

La compra de les dues vinyes devia posar fi a les dissensions i, a finals d'octubre d'aquell mateix 1901, el camí estava acabat i es van reprendre els treballs de paleta al basament de la creu fins la suspensió de nou a final d'any, aquesta vegada per a deixar passar la inclemència de l'hivern, atès el perill que suposava treballar en un lloc tan enlairat i desprotegit del tot.

Per la seva banda i per tal que no ho hagués de pagar tot el Dr. Marià Serra, els catalanistes organitzaren beneficis amb recaptas populars a base de representacions teatrals i certàmens literaris sense premis en metàl·lic; però per donar-los importància, comptaren amb un Jurat format per figures de la intel·lectualitat i la política catalanista com Narcís Verdager i Callís, Joaquim Riera Bertran, Mn. Anton Fors i Vidal, Narcís Duran Desumvila i Joan Dotras Manyà.

El 27 de gener de 1901 *La Costa de Llevant* publicava que la recapta va arribar a 1.218,25; la mateixa publicació del 27 d'octubre d'aquell mateix any notificava que eren 2.202,25, el 3 de novembre a 2.232,90, el 24 d'abril de 1902 es va arribar a 2.437,58. El darrer import que coneixem, del mateix dia de la inauguració, el 4 de maig de 1902, va ser de 2.509,30 pessetes. Aquesta xifra no devia cobrir, però, ni el 30% del cost absolut de l'obra. També per les mateixes dates es va saber qui eren els que havien pintat de blanc les roques del tuc de Pedracastell, en una carta oberta a *La Costa de Llevant* [Josep Goday i Martí

Rodon] segons manifestaven per disculpar-se, però afegien textualment que *"sabem que en realitat a Marià Serra, la Comissió i les forces vives del poble l'han deixat pràcticament sol. Avui fa un any i dintre de pocs dies se completarà la grandiosa obra de la creu del cim de Pedracastell, gràcies a son desinterès, amic Serra, de canetenc, que no ha mirat en gastos. A son entusiasme li han presentat entrebancs, trobant-se casi sol, i aquell ha pogut més que tot"*.

Tot i el que es va fer per a finançar-la, la quantitat recaptada no va superar les 2.509,30 pessetes del dia de la inauguració el 4 de maig de 1902. El cost absolut de l'obra no s'arribaria a saber mai; el Dr. Marià Serra Font, obligat per les inesperades circumstàncies que ja hem explicat i d'altres despeses imprevistes, en va ser i de molt, el mecenes a títol principal i mai no va voler donar a conèixer el que havia pagat de la seva butxaca.

El transport de les peces de la creu

El transport de totes les peces es va fer en carro des de Barcelona, segurament amb diversos vehicles, el 20 d'agost de 1901 a les 11 del matí, i arribaren a Canet a les 4 de la tarda. Des del camí ral (la carretera N-II actual) varen pujar-les amb una rècula d'onze cavalls a través de tota la riera Gran fins al Sot de l'Aubó, al peu del turó de Pedracastell.

Les distància des del camí Ral al Sot de l'Aubó és de dos quilòmetres més o menys rectes dins el curs de la riera principal o central de la Vall de Canet (antiga riera de Canet o de St. Pere, avui St. Domènec, Buscarons, Pinar i Marià Serra). I des de l'Aubó al tossal de Pedracastell, 1,7 quilòmetres en ziga-zaga amb un desnivell de 308 metres. En total 3,7 quilòmetres. Sabem que el tram des del camí Ral a l'Aubó es va fer amb carro, peça per peça. Òbviament, l'autèntica dificultat consistia en haver de desplaçar fins al cim de Pedracastell el travesser que feia quatre metres de llarg per un d'ample i pesava 82 quintars catalans (3.407 quilograms).

El Dr. Serra indica que el trajecte de dos quilòmetres des del camí Ral (la N-II actual) a l'Aubó, amb una rècula d'onze bèsties -a pas viu per no perdre sinèrgia i encallar a la sorra de la riera- van fer-lo en tres quarts d'hora. Referint-se òbviament al transport fins a l'Aubó, Serra també feia constar que l'operació no va presentar tantes dificultats com s'esperava. Allò autènticament difícil va ser pujar els carreus des de l'Aubó fins al tossal de Pedracastell, al llarg de 1.713 metres i un desnivell seguit del 12,30% per un camí de dos metres d'amplada sense ni un sol replà. Serra, escriuria més tard referint-se a la construcció del sòcol: *"La feina resulta molt pesada per les grosses pedres que s'hi col·loquen: Les pròpies de la creu són pujades amb força dificultat, sobretot la del travesser que requereix quatre dies abans no arriba a dalt"*. D'això se'n podria deduir que no totes les peces de la creu varen pujar pel mateix procediment. No hem trobat enlloc que digui com van aconseguir fer per pujar el travesser des de l'Aubó fins al cim de Pedracastell. Però pel desnivell que encara avui es pot apreciar, i l'escassa amplada del camí original que, en un dels documents que hem pogut consultar diu que només feia dos metres d'amplada, si s'hagués fet amb carro, el nombre d'animals de tracció havia de ser superior als 11 que varen haver de menester per pujar la riera i, amb una rècula de tants animals no hauria permès poder girar i alhora seguir tirant al llarg de les ziga-zagues. Si van trigar quatre dies per anar des de l'Aubó al tossal de Pedracastell, amb un desnivell de 308 metres i una longitud de 1.700, el travesser devien pujar-lo arrossegant i fent

servir corrons a les voltes. Amb aquest procediment s'arribaven a moure grans pesos, però, encara que anés revestit amb sàrries de cànem i protegit amb un bon tou de palla -tal i com se solia fer- el risc de malmetre la peça era molt gran. Els encarregats de pujar els carreus de la creu des de l'Aubó fins al tossal de Pedracastell, van ser els germans Josep i Salvador Dotras (coneguts com els Dotras fusters) que entenien del maneig de grans pesos atès que eren els darrers mestres d'aixa en exercici que va haver-hi a Canet i experts en l'avarada de grans vaixells des de platja i és per això que se'n varen sortir perfectament. Però, a *La Costa de Llevant* del 3 d'agost de 1901, Marià Serra reconeixia que "*pujar el travesser des de l'Aubó fins a dalt de Pedracastell haurà suposat un cost addicional*".

Inici de la construcció

El 27 de gener 1901 *La Costa de Llevant* publicava el projecte de Lluís Domènech i Montaner, el qual en va fer donació gratuïta i, per tant, també es convertia en un dels mecenes del projecte. L'1 de setembre de 1901 s'anunciava que es treballava simultàniament fent el camí i en els fonaments del sòcol de la creu. El novembre de 1901, Marià Serra va publicar que una gran concurrència pujava a presenciar les obres i encara donava per fet que podrien inaugurar la creu en la data convinguda del 14 de setembre, festa d'exaltació de la Santa creu i coincidint amb la festivitat local del Vot de Vila.

A inicis de desembre, el Dr. Marià Serra es mostrà entusiasmat perquè el sòcol de la creu ja feia tres metres i es començava a albirar des del poble. El 31 de desembre d'aquell 1901, van acabar el sòcol i aturar les obres fins a la primavera, atès que la inclemència de l'estació i l'alçada del lloc així ho recomanaven. Les obres no es tornarien a reprendre fins a la primavera molt avançada i, Marià Serra, el 4 de maig de 1901 va escriure finalment al seu dietari personal: "*La senyera de la Pàtria, la bandera de les quatre barres catalanes oneja al cim de Pedracastell. S'ha realitzat la primera part de l'obra monumental que s'aixeca en la muntanya: lo carro ha pogut travessar tota la carretera; mentre aquesta s'acaba d'arreglar es treballa activament en la creu*".

El muntatge de la creu va anar a càrrec del mestre de cases Josep Dotras, conegut com a "Dotras paleta" per a distingir-lo dels seus cosins germans del mateix nom. Els mateixos germans "Dotras fusters", també es van fer càrrec del muntatge de la bastida que va ser de molta complexitat. De fet, va resultar molt més complicat muntar la bastida íntegrament de taulons i cordes de cànem que alçar i muntar les peces de la creu. Des del primer dia, Lluís Domènech i Montaner va supervisar tots els treballs de trasllat, fonamentació i erecció de la creu, fins i tot va ser un dels qui formaven part del grup d'experts que van triar quin era el millor lloc per a la fonamentació. En això, l'arquitecte actuava no només com a tècnic sinó com un autèntic fill de la vila i com a membre destacat i solidari dels catalanistes. La prova és que no va rebre ni un cèntim ni pels planells de la creu, ni per la supervisió de tots els treballs de trasllat, fonamentació i erecció.

En principi tenien projectat inaugurar-la o beneir-la el dia 14 de setembre de 1901, però degut al retard de tres mesos per manca d'una pedra escaient pel travesser, les dificultats polítiques amb la Junta de l'Hospital i l'aturada de l'hivern, no va poder ser fins el 4 de maig de 1902. Per tant, va haver-hi un retard de set mesos i vint dies.

La benedicció del monument

L'indeclinable Dr. Marià, obria l'edició de la seva revista amb aquestes paraules. *"La creu! Sí; la creu rumbeja al pic de Pedracastell, gallarda, hermosa, a la vista de tothom; els entusiastes d'ella, dels indiferents, dels contraris; perquè la creu ha tingut els seus contraris, més o menys encoberts, però contraris a la fi. Ja és un fet la seva realització, ja no es cap il·lusió, cap bogeria; hi ha coses que s'imposen i la creu s'ha imposat; no calia més! La creu ha vençut, com vencerà sempre, perquè lo signe de Déu es invencible, i d'ara endavant la veurem com cimeja nostre terme, com estén sos braços per abrigar la vila que l'ha enlairat per a pregonar sa fe i son patriotisme".*

Unes paraules que tindrien un llarg recorregut perquè, després de 50 anys, el Dr. Mn. Joan Costa i Tapiola, el rector de Canet que més va fer després de la guerra civil per la recuperació del patrimoni religiós, en la inauguració i benedicció de l'actual creu de Pedracastell i davant del poble congregat a l'entorn de la nova creu i davant de les autoritats i del bisbe Cartaña, va encetar el seu parlament amb aquestes paraules: "La creu a vençut!". I en el mateix escrit Serra afegia *"I la creu no serà de canya, no serà de fonoll; és de pedra ferma, d'una sola peça capaç d'aguantar l'acció de molts segles; no serà obra d'un home, sinó manifestació vivent de la voluntat d'un poble: de Canet que s'han honrat en aixecar-la. Empresa fàcil no ho era pas, ja se sabia; precisament perquè no era fàcil convenia no desmaiar, sinó tirar avant, sempre avant, deixant enrere lo bagatge de l'oposició, despreciant-la com se desprecia lo que fa nosa i perjudica. Coneixem nostre poble, i perquè el coneixem, sabíem que quan el monument fos acabat, per raó natural, reaccionaria; i aixís ha succeït, com ben demostrat quedà el diumenge passat amb motiu de descobrir-lo i beneir-lo".*

Però tot això que va escriure el Dr. Marià Serra augurant una vida quasi eterna al monument acabat d'inaugurar l'any 1902, malgrat els ingents esforços i diners esmerçats, no va ser pas així. Com si hi hagués un estrany lligam entre l'alè vital entre els dos principals personatges que la varen fer possible i la pròpia creu, tots tres varen desaparèixer gairebé a l'ensem. Lluís Domènech i Montaner havia de morir el 27 de desembre de 1923, Marià Serra el 3 de setembre de 1926 i la creu de Pedracastell, la nit del 26 al 27 de desembre també de 1926, va abatre-la una ratxa de tramuntana.

Origen de la segona creu

En el breu Dietari (1926-1929) de la Vila de Canet de Francesc X. Serra Barrecheguren, que havia de ser continuador del que va fer el seu pare, Marià Serra i Font, hi ha les úniques informacions que, de moment, hem trobat sobre la caiguda i la reconstrucció de la primera creu de Pedracastell. Francesc Xavier Serra Barrecheguren ho deia textualment amb aquestes paraules: "26 de desembre 1926: *Vendaval que fa desgràcies.*

Després de la neu vingué la ventada [va nevar copiosament el dia de Nadal. Va començar a nevar a les 6 del matí i al cap de dues hores la neu queixa espessa i en abundor; i no va parar de nevar fins a les 10 del vespre] que fou tremenda durant la diada de Sant Esteve. El vent esvalota la mar fins a fer-la eixir del seu lloc i pujar a la via del tren causant-hi desperfectes que impediren el pas del tren durant dos dies pel que quedaren incomunicats pel costat de Sant Pol. El transit

de persones es feia per carretera. Al vespre la ventada augmentà i rompé els fils elèctrics pel que quedà tot el poble a les fosques i també plovia i tot plegat feia esser la vetlla, una vetlla paorosa. Caigueren xemeneies i altres coses de la part alta de les cases i l'endemà en clarejar que el temporal havia passat hom notà que la creu de Pedra-Castell ja no coronava aquest cim".

La segona creu de Pedracastell va comptar amb una aportació de 1000 pessetes de l'Ajuntament de Canet de Mar i la resta fou enterament sufragada amb donatius de la gent. No se sap el cost final de l'obra, que aquesta vegada sí, es va cobrir enterament per subscripció popular. Es va crear una Comissió per a la reconstrucció de la creu, la qual va recórrer totalment el poble anant casa per casa. Tampoc no hem trobat enlloc que la Parròquia de Sant Pere i Sant Pau també hi contribuís, però no és totalment descartable, atès que es tractaria de diners recaptats entre els feligresos.

Aquesta creu però, no tindria les contrarietats i dificultats de la primera, creiem que va ser construïda pels descendents de l'Alfons Juyol, que ja era mort, ja que el resultat del treball fa pensar que devia ser realitzat al mateix obrador. Com que ja havien passat 25 anys, és molt probable que el transport aquesta vegada es fes amb algun element de tracció mecànica. Francesc X. Serra en les seves notes no esmenta cap mena de dificultat (a no ser que fossin en les pàgines que s'han perdut). La nova creu, totalment domenequiana, va ser beneïda el 30 de setembre de 1927⁸ i gairebé deu anys després, va ser dinamitada durant els actes vandàlics de la revolució iconoclasta de 1936. El 24 de juliol, una violenta explosió va retronnyir a tota la vall de Canet i va sorprendre fins i tot el Comitè de Salut Pública local, que no havia estat ni consultat sobre aquesta ingerència. Segons sembla, una colla de milicians d'Arenys de Mar van anar fins a Pedracastell i van volar la creu pel seu compte, excitats o engelosits per l'extrema radicalitat iconoclasta dels seus homònims de Canet.

A l'Arxiu Municipal de Canet de Mar es conserva un projecte de 1944 signat per Pere Domènech i Roura per efectuar la reposició del monument al cim de Pedracastell i que era novament i per segona vegada, una còpia fidedigna de l'original de Lluís Domènech i Montaner, la qual no es va dur a terme, suposem pels moments d'extrema dificultat i d'altres prioritats com la reconstrucció de l'església parroquial de Sant Pere i Sant Pau, cremada i mig aterrada, o la del santuari de la Misericòrdia. Fins que aquestes reconstruccions no es van haver realitzat, ningú no es va veure amb cor de fer passar al davant l'erecció d'una nova creu monumental i el jovent catòlic del poble es va haver de conformar amb una creu de fusta feta amb un pi del mateix indret.

Una disgressió, potser indispensable, sobre la revista *Pedracastell*

El projecte de reconstrucció de Pere Domènech i Roura de 1944 no va anar endavant. Només al cap de dos anys però, l'any 1946, encara en plena deflació

---

⁸ Francesc Xavier Serra Barrecheguren, fill del Dr. Marià Serra, ratificà la cessió de terrenys feta pel seu pare el juny de 1900, on hi havia la creu de Pedracastell i tres metres del seu entorn. Serra proposà l'ampliació amb la cessió dels terrenys annexos que formaven un tossal de contenció de 400 metres quadrats, aquesta cessió restava circumscrita al fet que hi hagués la creu, i rescindida al cap de mig any de la seva desaparició. També va cedir la servitud o dret de pas del camí des de la riera del Pinar (actualment Marià Serra) des de l'Aubó fins al cim de Pedracastell per tal que fos camí públic, també sota la mateixa condició de mantenir-se la creu al cim. I si la creu pogués resultar destruïda o aterrada, l'Ajuntament s'obliga a col·locar-ne una de nova al mateix lloc de 5 metres com a mínim. Aquest acord seria ratificat l'any 1968 en termes similars per Dolores Viñas vídua de Xavier Serra Barrecheguren.

moral i material de la postguerra, fruit de l'amistat personal entre el jove Josep Rovira Fors i el meu pare Francesc Mas Urrutikoetxea, va sorgir una revista d'estricta i deliberada adscripció i limitació local que va adoptar el topònim de Pedracastell com a capçalera. Era ben clara la intenció d'identificar-se amb el caràcter emblemàtic, de simbòlic local i alhora més sacralitzat des del punt de vista religiós.

"Pedracastell", tenia com a primer objectiu la construcció d'una nova creu que seria beneïda l'any 1953. L'altre objectiu era el polític; hi havia una pugna entre els franquistes vells presidits per Josep Planet Travesa, la majoria d'ells excaptius que provenien de la dreta monàrquica d'abans de la guerra i els joves, encapçalats per Pere Planas Llauger, falangistes i excombatents que havien fet la guerra amb els Nationals i per això, fonamentalment, es consideraven legítims per a prendre el relleu a la Casa de la Vila. El tercer objectiu, no crec que fos consensuat i ni tan sols parlat entre ells, era subliminal, intuïtiu i no premeditat, que devia sorgir com a conseqüència del treball i del joc de la dialèctica ocasionat per aconseguir els objectius anteriors. És innegable que la revista "Pedracastell" va ser el primer pont pel qual va començar a circular la convivència en un poble afectat molt especialment per la repressió entre ambdós bàndols de la guerra civil. "Pedracastell" va tenir un èxit com no ha tingut cap altra revista en l'àmbit local, ni tant sols la "Plaça de la Llenya" del mateix Josep Rovira que, sent la de més qualitat de totes les que ha generat la població, no va arribar al grau de penetració i sobretot de transversalitat a la que va arribar "Pedracastell". En contrapartida, el jove Josep Rovira Fors, per poder connectar amb el passat real del país, ho va fer a base d'obviar i silenciar la generació dels republicans⁹ (endemoniats pel *Régimen*) i enllaçar directament amb els orígens locals que volia el Dr. Marià Serra, però no pas pel seu catalanisme de pedra picada, sinó pel seu catolicisme incòlume i sobretot, pel fet que, el seu fill Francesc X. Serra Barrecheguren era un dels més exalçats dels "*Caídos por Dios y por España*". En un intent de fer entrar una mena de catalanocatolicisme dintre del nacionalcatolicismo imperant i que encara topava amb el Sistema furiosament intolerant amb qualsevol cosa que no fos exclusivament el seu espanyolisme essencialista i intolerant; malgrat tot, i encara que ara costi d'entendre, venint d'allà om veníem, de la més brutal i destructora guerra civil, la revista "Pedracastell" va aconseguir aquests tres objectius. I, curiosament, vist en la distància, el que grinyola cada vegada més és l'estètica de la creu actual, que amb el pas del temps s'assembla cada vegada més a la del *Valle de los Caídos*. I, en canvi, d'haver pogut portar a terme el projecte de Pere Domènech, l'ombra de la creu de Pedracastell de Lluís Domènech i Montaner s'hauria projectat fins a nosaltres.

Epíleg: La història de les creus de Pedracastell com a símbol dels enfrontaments del segle XX

---

⁹ Al Dr. Marià Serra i Font, tot i el seu catolicisme integral, els catalanistes republicans d'esquerra no el deixaven de reconèixer com el fundador del catalanisme i, per tant, encara els mereixia el seu reconeixement i fins i tot, li havien dedicat el tram de la riera principal que actualment porta el seu nom. Immediatament després de la guerra però, la plaça del metge fou retirada degut al seu catalanisme. Aquesta placa però, seria restituïda quan l'equip auspiciat pel Pedracastell i presidit per Pedro Planas, en l'acte de restitució reconeixia que la creació del conjunt de Pedracastell, va ser una de les grans realitzacions polítiques religioses de Serra. Així va declarar-ho públicament el nou alcalde en el discurs d'inauguració. Aleshores, també van posar sota l'advocació del correligionari i amic de l'anterior, Lluís Domènech i Montaner, el carrer que encara actualment porta el seu nom, de manera que el poble pagava també un deute de gratitud llargament diferit.

Al segle XX la societat catalana no era majoritàriament laica, però sí que havia deixat de ser íntegrament catòlica. Aquesta realitat però, no era reconeguda ni assumida per la pròpia Església, ni per les classes econòmiques i socials dominants que percebien el catolicisme de la mateixa manera com hem pogut veure en les dissensions entre monàrquics i catalanistes en la construcció de la primera creu de Pedracastell. El catalanisme conservador que en certa mesura era hereu i fins l'epígon del carlisme, volia fer una fusió entre catolicisme i catalanisme que sintetitza perfectament la frase del bisbe Torres i Bages "*Catalunya serà cristiana o no serà*", o sigui que, pel catalanisme conservador, patriotisme i catolicisme era indissociable: Catalunya era el resultat de segles de tradició cristiana i això feia inseparable cultura pròpia i espiritualitat també pròpia, és clar. I això, tal i com afirmava el bisbe més carismàtic dels catalanistes, no podia ser qüestionat. La realitat però, ja no era només aquesta. Espanya i Catalunya amb ella, era confessionalment catòlica però sociològicament ja no ho era del tot ni molt menys. I si en la construcció de la primera creu, el que va aflorar va ser l'apropiació indeguda que, segons els monàrquics unionistes, el catalanisme feia de la religió, considerant l'erecció de la creu com un acte de propaganda catalanista. Això, fins i tot aflora en la reconstrucció de la segona en forma de presumpció l'any 1927 en plena dictadura, atès que Xavier Serra i altres membres de la Comissió per a la reconstrucció de la creu, temien que l'alcalde¹⁰ Miquel Vidal no hi seria procliu perquè encara ho consideraria com un acte de subversió catalanista.

Degut a la trajectòria històrica del segle XX de grans tensions ideològiques i religioses, la presència d'aquesta creu imponent en el punt més alt i vistent del terme, tenia un impacte propagandístic indubtable que no la permetria quedar al marge dels grans conflictes històrics i religiosos. I si la primera creu original de Lluís Domènech i Montaner la va fer caure la tramuntanada la nit del 25 al 26 de desembre de 1926, la rèplica d'aquesta creu que fou erigida de forma immediata per a substituir-la, seria dinamitada durant els actes de vandalisme iconoclasta de la revolució anarquista de l'estiu de 1936. Finalment, la creu actual inaugurada l'any 1953, ja des del seu inici havia amenaçat en fer aflorar controvèrsies i dissensions polític/ideològiques atès que, els més franquistes volien que fos una rèplica fidedigna a escala local de la *Cruz del Valle de los Caídos* (de la qual en l'expedient de construcció de la creu actual hi ha una fotografia imponent) i, els més catalanistes o menys espanyolistes, no tenien la força necessària per imposar novament el mateix model domenequià proposat pel seu fill Pere Domènec Roura l'any 1944. Com tantes vegades, la solució va ser la que en aquell moment els va semblar com a terme mig. La creu actual d'Isidre Puig Boada, a uns encara els devia semblar prou semblant a la del Valle de los Caídos i als altres una mena de recordança del Modernisme, a través d'unes traces vagament gaudinianes. Però retornar a l'original de Lluís Domènech i Montaner no va ser possible i és una autèntica dissort històrica, atès que el cim de Pedracastell s'ha consolidat com la Muntanya de la Creu per antonomàsia i l'hagués tocat presidir, per mèrits propis, una obra de Domènech i Montaner.

---

¹⁰ Miquel Vidal Miquel, designat per la Dictadura l'11 d'octubre de 1926. Va morir l'11 de març de 1927 estant en el càrrec. Era fabricant de gènere de punt hi havia tingut la fàbrica a Canet i a Arenys indistintament. Afiliat a la "Unión Patriótica" i afecte a la Dictadura i al general Primo de Rivera i espanyolista fonamental.

BIBLIOGRAFIA

"Dietari del Dr. Marià Serra i Font" (Canet de Mar 1880-1926)

"Dietari de F.Xavier Serra Barrecheguren"

SÀIZ XIQUÉS, Carles. *Lluís Domènech i Montaner (1849-1923) El llegat arquitectònic, polític i cultural a Canet de Mar*, Edicions Els 2 Pins, Canet de Mar, 2008.

"Guerra i revolució i contrarevolució a Canet de Mar 1936/1942".

MAS GIBERT, X, AMAT TEIXIDÓ, Jordi. *De la guerra de Cuba a la guerra civil (Canet de Mar 1898/1936.)* pàg. 333

MARTÍ i BONET, J.M. "Creu de Santa Eulàlia de Barcelona". *Taüll*, 26 (2009), p. 4-5.

ARXIUS CONSULTATS:

Arxiu Municipal de Canet de Mar

Arxiu Parroquial de Canet de Mar

Arxiu Històric del COAC, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya – Fons Domènech i Montaner

Biblioteca P. Gual i Pujadas – Fons Serra Viñas